

— Aivars Kļavis

Dedzinām naudu

Gāzes tarifu kāpums jūlijā sāpīgi atgādina, ka šis kurināmais pie mums ir dārgākais Baltijā, turklāt tā īpatsvars Latvijas enerģijas resursu bilancē ir bīstami liels – gandrīz trešā daļa

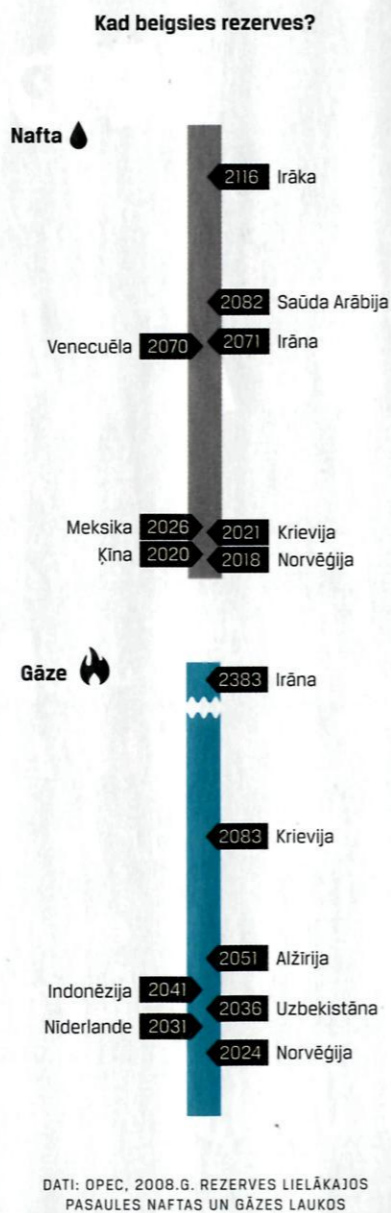
BĪSTAMĪBA SLĒPJAS ne vien ekonomiskajā atkarībā no Krievijas, bet arī apstākli, ka pasaulē gāzes kļūst arvien mazāk un tā sadārdzinās. Eksperti aicina rīkoties – nekavējoties izveidot sistēmu, kas mudinātu pašvaldības pāriet uz atjaunojamajiem energoresursiem, pārkārtojot katlumājas uz apkuri ar biomasu.

GADSIMTĀ NOKURINA PUSI NAFTAS Brīdī, kad uz zemes parādījās pirmie cilvēki, tās dziļās bija aptuveni 2,2 triljoni barelu naftas. Simt gadu laikā, kopš nafta ir kļuvusi par mūsu ekonomikas pamatu, jau iztērēta aptuveni puse no visiem krājumiem, un mēs turpinām izlietot ap 30 miljardiem barelu gadā. Zinātnieki lēš, ka 2040.gadā tiks sasniegts «absolūtais naftas maksimums», kad naftas sagāde prasīs vairāk enerģijas, nekā nafta dos.

Ar gāzi ir līdzīgi. Pašlaik zemeslodes dziļēs ir ap 170 triljoniem kubikmetru šā fosilā kurināmā. Nav neizsmejami, ja ES vien iztērē ap 550 miljardiem kubikmetru gadā. Aplēses par resursu apjomu gan nav drošticamas. Piemēram, *New Scientist* 2003.gadā publicēja Upsalas Universitātes pētījumu, kura vērtējumā fosilo kurināmo krājumi pasaulē ir par 80% mazāki, nekā pieņemts uzskatīt.

KĀ RODAS GĀZES CENA?

Dabagāzes cena ir saistīta ar naftas produktu cenu, jo lielle industriālie patērētāji parasti var savstarpēji aizvietot abus resursus. Latvijā, tāpat kā lielākajā daļā Eiropas, dabagāzes iepirkuma cenu rēķina atbilstoši iepriekšējo deviņu mēnešu mazuta un dīzeļdegvielas cenai. Taču, ņemot vērā, ka norēķini ar *Gazprom* tiek veikti dolāros,

cenu būtiski ietekmē valūtas svārstības (jo vērtīgāks dolārs pret eiro, jo augstāka iepirkuma cena). Pašlaik dabagāzes iepirkuma cena ir 180 latu par 1000 m³.

Gāzes tarifā, ko maksā patērētājs, iepirkuma cena veido ap 80%. Pārējais – pārvaldes, uzglabāšanas, sadales un realizācijas izmaksas. Līdz ar to gāzes cenu nesamazina arī Latvijas lielā priekšrocība – Inčukalna dabagāzes krātuve, jo uzglabāšanas izmaksas ir iekļautas tarifos. Līgums starp krātuves īpašnieci Latvijas valsti un *Latvijas gāzi* ir slepens, to nevar publiski izvērtēt.

Par gāzi ir jāmaksā 10% PVN un no jūlija arī akcīzes nodoklis – 2 santīmus par kubikmetru maksā mājāsaimniecības un citi mazie lietotāji (taču nemaksā elektrības ražotājs *Latvenergo*).

Pašlaik Latvijā ir astoņas tarifu grupas atkarībā no gāzes patēriņa. Mājāsaimniecības, kas lieto gāzi plītim (līdz 500 m³ gadā) un apkurei (līdz 25 000 m³ gadā) ir lielākās patērētāju grupas, kaut arī izmanto tikai 7% no visas gāzes, toties maksā par to visdārgāk – plītim tarifs ir 0,52 latu par kubikmetru, apkurei – 0,32 latu. Uzņēmumi, kas gadā patērē virs 100 miljoniem kubikmetru gāzes (*Latvenergo*, *Liepājas metalurģis*), maksā vismazāk – kopš jūlija 0,22 latu par kubikmetru.

DZĪLI IEDURTĀ GĀZES ADATA

Būtiskāks par cenu ir dabagāzes īpatsvars mūsu energoresursu bilancē – ap 30%, lielāko daļu lieto elektroenerģijas ražošanā.

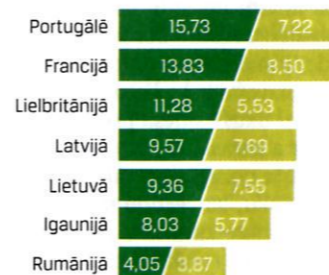
Gāzes patēriņš sasniedza visaugstāko līmeni 2007.gadā un kopš tā laika sarucis, it īpaši pērn (to skaidro ar ēku siltināšanas pasākumiem). Latvijā gāzes patēriņš ir salīdzināms ar Igauniju un Zviedriju, kur izmanto ap miljardu kubikmetru gadā. Eiropā lielākais patēriņš ir Lielbritānijā – ap 110 miljardiem m³ gadā.

Gāzes cena Latvijā (Ls/1000 m³ bez PVN)

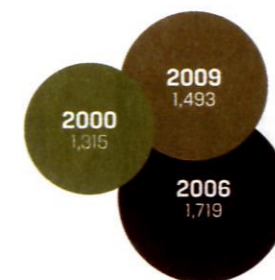
- Mājāsaimniecībām
- Industriālajiem patērētājiem/apkurei

Gāzes cena Eiropā 2009.gadā (bāzes tarifi, eiro/GJ)

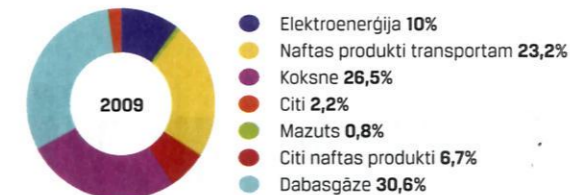

- Mājāsaimniecībām
- Industriālajiem patērētājiem/apkurei

Gāzes patēriņš Latvijā (miljardi m³)

Latvijas primāro energoresursu bilancē

Dabagāzes realizācija pa nozarēm 2009.gadā

Latvijas energoresursu avoti

Ekspertu viedokļi

IVARS BEKMANIS, SILTUMENERĢĒTIĀIS

Elektrības ražošanai lielās stacijās nekā labāka par gāzi pašlaik pasaulē nav, jo lietderības koeficients ir ap 80%. Lielākā nelaime, ka gāzes krāns atrodas Krievijā – to jebkurā brīdī var aizgriezt. Tāpēc nepieciešama alternatīva. Nedomāju, ka tā ir pāreja uz Rīgas TEC darbināšanu ar šķeldu vai biomasu, jo tad ik pēc trim minūtēm Rīgā jāieved viena lielā kravas mašīna ar šķeldu (ja granulas, tad ik pēc deviņām minūtēm). Esmu par ogļu stacijas būvniecību. Cita lieta, ka visās nelielajās pilsētās gan ar laiku vajadzētu pāriet uz šķeldu vai biomasu. Tikai jāatceras zviedru pieredze – šķeldu nav izdevīgi vest tālāk par 100 kilometriem no ieguves vietas, mēs reizēm vedam arī 200.

DAGNIJA BLUMBERGA, RTU PROFESORE

Lielais dabagāzes imports no Krievijas bremzē vietējā kurināmā izmantošanu. Tā vietā, lai attīstītu enerģētiskās koksnes vai augu pārstrādi, kas stimulētu tautsaimniecību, mēs sadedzinām naudu. Pašlaik ir divi scenāriji. Pirmais – neko nedarīt, jo tas ir izdevīgi dažiem oligarhiem un gāzes importētājiem. Turpinām maksāt un riskējam kļūt ne tikai enerģētiski, bet arī politiski atkarīgi no Krievijas. Otrs – nekavējoties izveidojam sistēmu, kas stimulē pašvaldības pāriet uz atjaunojamajiem energoresursiem. Beidzam runāt un ķeramiem pie darba – audzējam enerģētiskos kārkļus, ātraudzīgās apses, dedzinām koksni, salmus, iztīrām grāvjus un aizaugušos laukus, jo mums netrūkst, ko dedzināt.

EDGARS VĪGANTS, LATVIJAS SILTUMUZŅĒMUMU ASOCIĀCIJAS PREZIDENTS

Kāpēc Latvijā, kam pieder Inčukalna krātuve, gāze ir dārgāka nekā Lietuvā vai Igaunijā? Acimredzot līgums ir ļoti izdevīgs *Latvijas gāzei*. Pēdējais cenu kāpums ir dramatisks – apkurei ap 30%. Pieaugumu saista ar akcīze nodokļa uzlikšanu gāzei no 1.jūlija, bet nodokļa daļa kopējā pieaugumā ir tikai 2–7%. Jājautā, kāpēc nodoklis nav uzlikts citam fosilajam kurināmajam – naftai? Un kāpēc to nemaksā visi lietotāji, bet tikai mājāsaimniecības un siltumražotāji? Risinājums būtu enerģētikas nodokļa ieviešana, ko nosaka ES direktīva. Tad nevis valsts subsidē un patērētājs apmaksā atjaunojamo enerģiju, bet nodoklis fosilajiem resursiem padara atjaunojamus resursus konkurētspējīgus.

AVOTI: LATVIJAS ENERĢĒTIKA SKAITĻOS, AS LATVIJAS GĀZE GADA PĀRSKATI, EUROSTAT, STĪVENS LĪBS SPĒLE GALĀ. SAGRAUTA EKONOMIKA. KAS MŪS SAGAIDA NĀKOTNĒ?